

KUNGL. VETENSKAPS-
OCH VITTERHETS-SAMHÄLLET
I GÖTEBORG

MINNESTECKNINGAR
över avlidna ledamöter
2019

Särtryck ur
ÅRSBOK 2020

Redaktör:
GUNHILD VIDÉN

ISSN 0436-113X
Rundqvists Boktryckeri, Göteborg 2020

INNEHÅLL

Minnesteckningar över avlidna ledamöter 2019	93
Tore Scherstén (1930-2019). Av <i>Mattias Aurell</i> , <i>Peter Naredi</i> och <i>Björn Rydevik</i>	95
Gunnar Dyhre (1937-2019). Av <i>Nils O Wentz</i>	99
Göran Bergendahl (1940-2019). Av <i>Torbjörn Stjernberg</i> och <i>Ted Lindblom</i>	103
Jan-Olov Liljenzin (1936-2019). Av <i>Christian Ekberg</i> och <i>Johanna Liljenzin</i>	105

TORE SCHERSTÉN 1930–2019

Professor emeritus TORE SCHERSTÉN avled den 13 januari 2019 i en ålder av 88 år. Han invaldes i Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg 1986.

Tore Scherstén växte upp i Lidköping och flyttade sedan till Göteborg för att börja sina högskolestudier. Han sökte samtidigt in vid Chalmers, på tandläkarutbildningen och den nystartade läkarutbildningen. Eftersom läkarutbildningen hade tidigast terminsstart började han där men det kunde blivit annorlunda. Tore ansåg nämligen att den första tiden på läkarutbildningen var intellektuell misshandel med alltför mycket utantillinläring. Han fullföljde i alla fall läkarutbildningen och blev legitimerad läkare 1957. Kanske var det denna första tid vid akademien som gjorde att Tore alltid var öppen för att i undervisningen införa nya pedagogiska grepp, som stimulerade studenterna och byggde på förståelse av inlärningsmålen.

Efter studierna tog Tore ett kortare vikariat vid Lidköpings lasarett och började sedan vid thorax-kirurgiska kliniken på Sahlgrenska sjukhuset 1960. Där blev han ansvarig för den kirurgiska behandlingen av lungcancer och hans kirurgiska fallenhet bidrog till att han rekryterades till kirurgiska kliniken av professor Ragnar Romanus. Tore kom sedan att verka inom allmänkirurgin vid Sahlgrenska sjukhuset fram till sin pensionering 1996.

Tore Scherstén intresserade sig för metabolism och disputerade 1967 på en avhandling om gallsyror. Han byggde sedan upp ett eget forskningslaboratorium och var alltid tidig med att utnyttja nya metoder vilket innebar att avancerad utrustning regelbundet införskaffades. Tores arbetskapacitet var imponerande och det är många doktorander som efter kvällsvarden tillbringade kvällarna hemma hos Tore för att gå igenom manus och ramberättelser. Med tiden blev det 28 forskarstuderande som Tore handledde fram till disputation. Avhandlingarna höll hög vetenskaplig kvalitet där ämnen inom kemi och kirurgisk metabolism var vanliga. Av de doktorander och postdoktorer från kliniken och från andra

forskningsmiljöer nationellt och internationellt som Tore handledde kom sex stycken att bli professorer. Även om Tore lämnade Sahlgrenska sjukhuset efter sin pensionering kom han att fortsätta publicera och det blev till slut över trehundra vetenskapliga artiklar.

Tore utnämndes till professor i kirurgi vid Medicinska fakulteten, Göteborgs universitet 1980 och fyra år senare blev han dess dekanus. Förtroendeuppdragen kom att bli många genom åren. Tore var huvudsekreterare i Statens Medicinska forskningsråd (MFR) under en period när råden fick i uppdrag att föreslå hur pengarna från de skrotade löntagarfonderna skulle användas. Under denna tid hade Tore tät kontakt med regeringen, inte minst dåvarande utbildningsminister Per Unckel, och förslagen från MFR fick stor betydelse för inriktningen på den medicinska forskningen i Sverige. Istället för specifika forskningsämnen kom satsningen att gälla breda områden som krävde kompetenser från olika områden. Under denna tid satte även forskare från Göteborg fokus på genusfrågor vid bedömningen av ansökningar till MFR. Bland andra uppdrag kan nämnas att Tore var ordförande för SBU (Statens beredning av utvärdering av medicinsk teknologi), sakkunnig i Cancerfonden och Tore Nilssons fond. 1989 blev han invald som ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien.

Tore var verksam under en tid när det var vanligt att professorn även var klinikchef. Detta var för Tore självklart eftersom han ansåg att de medicinska och vetenskapliga kompetenserna kompletterade varandra och att sjukvården på så sätt utvecklades bättre. För att kunna värdera ny information och avgöra vad som ska införas i sjukvården krävdes vetenskaplig skolning. Tores kirurgiska skicklighet, hans organisationsförmåga och förmåga att samla ett team med medarbetare från olika discipliner och yrkeskategorier var av stor betydelse när planerna för ett levertransplantationsprogram drogs upp. Den första levertransplantationen i Göteborg utfördes i januari 1985 och den transplantationsverksamhet som Tore var med och utvecklade har bidragit till att Sahlgrenska universitetssjukhuset är landets ledande transplantationsjukhus med resultat i världsklass och med upprepade vetenskapliga framsteg till gagn för patienterna. Det var också i slutet av åttiotalet som Tores intresse för laparoskopi inom kirurgin väcktes och på några månader under 1989 etablerades laparoskopiska operationer vid kirurgiska kliniken, Sahlgrenska sjukhuset.

Tore fick en gång frågan hur länge en kirurg kan operera och han sva-

rade då att det inte var den fysiska kompetensen utan den psykiska kompetensen som oftast utgjorde en begränsning. Det säger mycket om hur Tore var som läromästare. Idag förväntas en äldre kirurg assistera yngre kirurger men det är inte många, om någon, kirurg som har assisterats av Tore. Istället förberedde han medarbetare på hur ett kirurgiskt ingrepp skulle genomföras och hur man mentalt måste förbereda sig på olika scenarier. Hans omvitnade skicklighet som kirurg berodde inte bara på hans tekniska skicklighet utan lika mycket på hur han hanterade svårigheter som uppstod. Medarbetare som hade Tore som läromästare har många gånger genom åren haft nytta av de tips och tricks han visade.

För Tore var det främmande att en åldersdefinierad gräns som pensionering skulle innebära att man skulle dra sig tillbaka från rampljuset. Efter sin pensionering som professor och överläkare flyttade han och Lillemor till Båstad och därifrån reste han världen runt på olika uppdrag. Ett uppdrag som han hade i många år var vid Cornell University i New York där han var lärare och rådgivare åt andra lärare och yngre kirurger. Han påtog sig då rollen som ”tränare” och menade att det var ett effektivt sätt att sprida kompetens vidare precis som cirklar på vattnet. För Tore var det uppdraget också symboliskt för hur man i andra länder, som USA, bättre än i Sverige uppskattade kompetens oavsett ålder.

Tore var synnerligen beläst och den litteratur han läste sträckte sig långt utanför den medicinska facklitteraturen. Stora delar av livet läste han en roman i veckan. Tore hade stort intresse för den offentliga debatten med en önskan om att aktivt vara med och förbättra samhället. Under många år och ända fram till sin bortgång var Tore djupt engagerad och aktiv i kampen mot läkemedelsbolagens marknadsföring när den inte höll sig till vetenskapliga evidens. Han var starkt kritisk till marknadsföringen av statiner vid hjärt-kärlsjukdomar, som han ansåg saknade tillräcklig evidens. Lika kritisk var han till det spöskriveri som förekommer i ledande medicinska tidskrifter.

Tore Scherstén var en respektingivande, kunnig och inspirerande läkare, forskare och ledare. Han hade en fantastisk förmåga att upptäcka och utnyttja nya rön för att utveckla sjukvården, bidra med vetenskapliga framsteg och entusiasmera medarbetare. Vi representerar många medarbetare och kollegor som hedrar hans minne.

MATTIAS AURELL, PETER NAREDI och BJÖRN RYDEVIK

GUNNAR DYHRE

1937–2019

F.d. kammarrättslagmannen ALF GUNNAR DYHRE, ledamot sedan 1996 av Kungl. Samhällets Vetenskapsavdelnings 7:e klass, avled den 2 september 2019 i en ålder av nära 82 år. Han sörjs närmast av hustrun Monica samt barnen Anders och Anna med familjer.

Gunnar Dyhre växte upp som enda barnet i ett advokathem i Göteborg och tog studenten på Vasa högre allmänna läroverk år 1956. Han förblev sedan hemstaden trogen genom hela livet med ett betydelsefullt undantag, juridikstudierna i Lund som avslutades med jur. kand-examen år 1961. Åter i Göteborg satt han ting (notariemeriterade sig) i den ena av de två då i staden placerade "lantdomsagorna", Hisings, Sävedals och Kungälv's domsaga. Han fortsatte sedan sin domarutbildning i Hovrätten för Västra Sverige, där han blev fiskal 1965 och assessor 1970. År 1972 utsågs han till kammarrättsråd i den då nyinrättade Kammarrätten i Göteborg, varifrån han, efter några år, fortsatte till en tjänst som hovrättsråd i hovrätten. Han återvände 1983 till kammarrätten, nu som kammarrättsråd tillika vice ordförande på avdelning. Där avancerade han vidare när han år 1987 utsågs till kammarrättslagman. Efter sin pensionering 2004 byggde han upp den Regionala Etikprövningsnämnden i Göteborg och var därefter dess ordförande och kanslichef.

Gunnar Dyhres framgångsrika domarbana återspeglar en stor flexibilitet, parad med öppenhet och framsynthet. Att växla över från hovrätt till kammarrätt var den gången att kasta sig in i något nästan helt okänt. Kammarrätt hade förvisso funnits i ett par hundra år, i form av en rikstäckande institution med namnet Kammarrätten och med huvudsaklig uppgift att döma i skattemål och mål om folkbokföring. Den var en tämligen udda fågel i det svenska domstolspanoramats, som då helt dominerades av de allmänna domstolarna, det vill säga av tingsrätterna, hovrätterna och Högsta domstolen. Men de nya kammarrätterna (till en början en i Stockholm och en i Göteborg) skulle bli något helt annat än den gamla "Rikskammarrätten". De skulle, utöver de traditionella kammar-

rättsmålen, ta sig an en närmast oändlig rad av nya typer av förvaltningsmål och dessutom göra det i moderna processuella former. Med andra ord fanns det inga egentliga förebilder när den nya Kammarrätten i Göteborg skulle nästan bokstavligen ”stampas ur marken”. Unga jurister med domarutbildning från hovrätt var i detta läge en mycket värdefull rekryteringskälla. Såsom var fallet inte minst med Gunnar Dyhre hade de ordentlig erfarenhet av en processordning som byggde såväl på muntlighet som på en förhandlingsprincip, och de var i regel öppna för att ge sig ut på ”okända juridiska vatten”. Han blev också en av de mest lyckade rekryteringarna till den nya domstolen.

Under sin bana genom domstolsvärlden anförtröddes Gunnar Dyhre många uppdrag och uppgifter som vittnar om hans stora kapacitet. Som ung, skicklig hovrättsjurist blev han tidigt anlitad som sekreterare och expert i statliga utredningskommittéer på jakträttens och fiskerättens områden. Sina omfattande kunskaper på dessa rättsområden omsatte han dessutom i ett flertal artiklar samt i böckerna Fiskevårdsområden (1982) och Fisketillsyn (5 upplagan 2005).

En bisyssla, som Gunnar Dyhre innehade under större delen av sin domarbana och som uppenbarligen fångade hans stora intresse, var tjänsten som auditor, det vill säga särskilt utsedd juridisk rådgivare till militära chefer i bland annat disciplinärenden. Av allt att döma var hans insatser högt uppskattade av dem han biträdde.

Gunnar Dyhre hade ett stort anseende och en stark ställning också inom de egna leden. Om detta vittnar inte minst att han under hela 1980-talet beklädde ordförandeposten i domstolssektionen i JUSEK, juristernas fackliga organisation inom SACO.

Men Gunnar Dyhre var också verksam i många sammanhang utan mer eller mindre direkt koppling till hans domargärning. En lång rad föreningar kunde glädja sig åt hans medlemskap, och ofta var det i ledande och drivande positioner. Bland annat kan nämnas ordförandeskapet i arbetsutskottet för Föreningen för Göteborgs försvar, i Föreningen för de blindas vänner i Göteborg och i Föreningen för Svenska flaggan i Göteborg.

I Gunnar Dyhres profil ingår också en stark skånsk ådra. Han var och förblev förvisso urgöteborgare genom hela livet, men studieåren i Lund hade uppenbarligen satt djupa spår i honom. Till detta bidrog inte minst hustrun Monica, också hon jurist, som han lärde känna under studietiden.

Hennes uppväxt på ett herresäte utanför Lund blev basen för fortsatta livaktiga kontakter inte bara med hennes familj utan även med studentlivet och annat socialt liv i Lund. Högt på listan stod att vara där ”den siste april” och på legendariskt sätt fira vårens ankomst med årets spex och mycket annat.

Gunnar Dyhre var otvivelaktigt en mångsysslare, men verkade ha en god ordning och god kontroll över allt han gjorde. Till detta kom ett rikt och omfattande umgängesliv samt många resor tillsammans med Monica, inte bara till Skåne utan också ut över världen. Han var tillika en generös människa med ett brett register såväl inom som utanför juridiken. Hans vidsträckta omtänksamhet och omsorger räckte till för många, naturligen i första hand hustru, barn och barnbarn.

Gunnar Dyhre var verksam ända tills han insjuknade bara någon dag före sitt frånfälle. Han begrovs under solenna former med kistan insvept i svenska flaggan. Man kan säga att han lämnade detta livet ”med flaggan i topp”.

NILS O. WENTZ

GÖRAN BERGENDAHL

1940–2019

Professor emeritus GÖRAN BERGENDAHL avled 16 november 2019 efter en tids sjukdom i en ålder av 79 år. Han var ledamot i Kungliga Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället sedan 1990.

Göran Bergendahl kom till Handelshögskolan vid Göteborgs universitet redan 1971 som ung professor i företagsekonomi med inriktning mot kostnads- och intäktsanalys. Dessförinnan hade han tagit en licentiatexamen i Lund 1966 och sedan disputerat för doktorsgrad med docentbetyg vid Stockholms universitet 1970. Görans internationella nätverk var omfattande. Han var i början av 1970-talet en del av kärnan i det Brysselbaserade European Institute for Advanced Studies in Management, som vid den tiden var en mycket välansedd ”think tank” med ledande, ofta unga, forskare från främst USA och Europa. Många doktorander knöts dit via sina handledare och fick där ett breddat handledarstöd och spännande möten i seminarier och kurser. Göran verkade även som gästprofessor vid bl.a. Stanford och Oxford och han var flera gånger på Kobe universitet och Kobe Gakuin i Japan samt på universitet i Sidney och i Paris. Han bidrog till bildandet av den grupp av bank- och finansforskare som än i dag organiserar den årliga Wolpertinger-konferensen vid olika europeiska universitet.

Göran Bergendahl kom att starkt bidra till utvecklingen av ämnet kostnads- och intäktsanalys – både metodutveckling och dess tillämpning på företags- och samhällsekonomiska beslutsproblem. Han var också en del i den utveckling av ämnet som lett vidare till specialiseringar som finansiell ekonomi, logistik mm. Särskilt fokuserade han på att utveckla metoder för att förbättra såväl företags lönsamhet som resursutnyttjandet i kommunala och statliga verksamheter. Han hade ett genuint intresse för utveckling av ekonomisk forskning och utbildning och han satt med i många forskningsråd. Han medverkade också i flera centrala statliga utredningar inom särskilt energi- och transportsektorn.

Redan under sin grundutbildning och även under sin forskarutbildning

verkade Göran Bergendahl i näringsliv och förvaltning. Han var t.ex. systemanalytiker vid LRF, dvs. Lantbrukarnas Riksförbund, vilket bidrog till licentiatavhandlingen om ”Models for Capacity Planning”. Arbetet som chefsekonom på Vägverket gav underlag för doktorsavhandlingen ”Models for Investments in a Road Network”. Under sina många år som ämnesprofessor, och även som prefekt vid företagsekonomiska institutionen mellan 1978–1980, samt som rektor vid Handelshögskolan GU mellan 1997–2000, var samspelet med näringslivet en viktig del av utvecklingen av både ämnet och utbildningen inom detsamma. Göran framhöll vikten av ökad internationalisering, integrering, interaktion och innovation inom såväl forskning som utbildning. Han lade grunden till Centrum för finans och han kom att leda utvecklingen av den internationalisering av utbildningen som med stöd av Malmstenstiftelsen skedde i slutet av förra seklet då en serie 1,5 åriga utbildningar, ”International Masters”, skapades. Studenter antogs från hela världen. Dessa utbildningar var inte bara en del i en internationalisering utan även en del i utvecklingen av ny pedagogik med närmare samarbete med näringslivet i utbildningen. Samtidigt utvecklades utbytesprogram med många internationellt ledande universitet och handelshögskolor. Denna utveckling har sedan fortsatt efter Göran Bergendahls tid som rektor.

Hans öppna och generösa personlighet uppskattades av studenterna, som valde honom till inspektor för studentkårens verksamhet. Göran var även en uppskattad huvudhandledare för över 20 doktorander av vilka många i dag är docenter och professorer.

När Göran Bergendahl pensionerades överlämnades utrustning för att han skulle kunna ägna sig åt sin hobby – att måla. Göran hade även för vana att jogga regelbundet – något som bidrog till hans förmåga att arbeta intensivt. Tyvärr kom den sjukdom som han drabbades av allt för tidigt att påverka möjligheten för honom att utöva dessa intressen.

TORBJÖRN STJERNBERG och TED LINDBLOM

JAN-OLOV LILJENZIN 1936–2019

Professor emeritus Jan-Olov Gustaf Liljenzin avled den 20 november 2019 vid 83 års ålder. Han var ledamot i Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg sedan 1992. Han var även ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien.

Jan-Olov föddes i Göteborg den 20 oktober 1936 men växte upp i Örebro, där hans far, Arthur Liljenzin, drev en färghandel. Hans mor, Bertha Liljenzin, dog redan 1945, när Jan-Olov endast var 9 år gammal. Somrarna tillbringades på ön Råön, i folkmun kallad Råja, utanför Orust, i ett hus hans föräldrar byggde. Huset på Råja kom att betyda mycket för Jan-Olov, säkert till stor del eftersom det påminde honom om den lyckliga tid då hans mor fortfarande var i livet. Jan-Olov tillbringade så mycket tid han kunde på Råja. År 1960 gifte han sig med Birgitta Liljenzin, född Åsbjörn, och de fick tillsammans barnen Evalotta, Olle och Johanna.

1953 tog Jan-Olov realexamen vid Karolinska högre allmänna läroverket i Örebro. 1956 tog han ingenjörsexamen vid Tekniska gymnasiet i Örebro. Efter studentexamen vid "Teknis" i Örebro påbörjade han sina studier vid Chalmers Tekniska Högskola. Han drömde om att studera datorer och programmering, ett intresse han behöll livet ut. Efter en kompromiss med sin far studerade han istället kemi. Han upptäckte då kärnkemin, vilket senare blev hans område. Efter civilingenjörsexamen vid Chalmers 1960 arbetade Jan-Olov som forskarassistent på Institutionen för kärnkemi vid Chalmers. Han påbörjade då ett samarbete med dåvarande docent Roland Lindner som bland annat omfattade ett antal undersökningar över radiokolloidens egenskaper. Det är intressant att notera att Jan-Olov sålunda var den forskare som varit längst tid på kärnkemi i Göteborg då den förste professorn i ämnet, Jan Rydberg, kom dit först 1964.

Från 1962 till 1963 arbetade Jan-Olov som forskarassistent vid Euratom i Ispra i Italien där han fortsatte samarbetet med professor Lindner.

Under tiden i Ispra påbörjade Jan-Olov studier över komplexbildning i saltsmältor, ett problem av reaktortekniskt intresse. Detta är i dag ett högaktuellt ämne både när det gäller så kallade saltsmältoreaktorer för kärnenergiproduktion såväl som för återvinning av kärnbränsle. Inom sitt arbete fick han även utlopp för sitt stora intresse för datorer och programmering, och hans skicklighet inom detta område omnämns särskilt i de vitsord han fick av professor Lindner. Jan-Olovs hustru Birgitta följde med till Italien. Paret njöt av sin tid i landet, det utökade samarbetet med internationella kollegor samt de chanser de fick till skidåkning i alperna.

Efter Italien-tiden återvände Jan-Olov till Chalmers, där han påbörjade sitt licentiatarbete i kärnkemi. Efter teknisk licentiatexamen år 1967 med avhandlingen ”Protaktinium (V):s komplexbildning med acetylenacetone” disputerade han 1969 med avhandlingen ”Studies of complex equilibria in molten salts and aqueous solutions by radioactive tracer distribution methods”. Under dessa år föddes hans tre barn. 1970 antogs han som docent i kärnkemi och vikarierade som professor under en period då Jan Rydberg var tjänstledig. Därefter återgick han till sitt arbete som forskningsassistent. Kombinationen Liljenzin/Rydberg visade sig vara av yppersta kvalitet. Jan-Olovs tekniska och analytiska sinne gjorde att det var möjligt att tidigt identifiera vilka av de banbrytande idéer som kom upp som verkligen hade en reell möjlighet att lyckas. Ett annat område där denna kombination visade sig mycket framgångsrik var användandet av datorer inom lösningskemi och västeskeextraktion. Den teori som utvecklats av Rydberg på 50 talet blev betydligt mer användbar efter att Jan-Olov lyckats implementera den i fungerande väloptimerade datorprogram.

1972–1973 fick Jan-Olov en tjänst som gästforskare på Lawrence Berkeley Laboratory vid University of California under ledning av nobelprisvinnaren Glenn T. Seaborg. Under tiden på Berkeley arbetade Jan-Olov med den kemiska identifieringen av de transmutionsprodukter som uppstår när man bombarderar uran med argon- och kryptonjoner i Superhiliac-acceleratorn. Han och hans kollega Jens Kratz (sedermera professor i kärnkemi i Mainz) identifierade och bestämde det relativa utbytet av cirka 140 isotoper fördelade över sextio ämnen. Jan-Olov och professor Seaborg kom väl överens, och i de fina vitsorden skriver Seaborg att Jan-Olov var en av de bästa unga män han någonsin arbetat med.

Han påpekar särskilt att han uppskattade Jan-Olovs ovanliga kombination av experimentell förmåga och teoretisk förståelse och att han hade en allsidighet och övergripande förståelse som var närmast unik bland unga män på hans utvecklingsstadium. Liksom professor Lindner i Ispra påpekade han även att Jan-Olov imponerat på alla med sina programmeringskunskaper.

Som kuriosa kan berättas att Seaborgs mor var svenska och att han talade svenska i hemmet som barn. Han ville inte gärna tala svenska med Jan-Olov då han skämdes för att hans svenska inte var så bra, men när han vid olika tillfällen träffade Jan-Olovs barn ville han alltid tala svenska med dem, särskilt med den yngsta dottern Johanna, som då var två-tre år. Jan-Olov och hans familj hade en fantastisk tid i USA med många goda minnen för livet. Äldsta dottern Evalotta gick i skolan, sonen Olle gick i kindergarten och Johanna gick i nursery school. Familjen fick nya spännande matvanor som jordnötssmör och tacos, vilka ännu inte gjort sitt intåg i Sverige.

Efter åren i USA återgick Jan-Olov till sitt arbete som forskningsassistent vid Institutionen för kärnkemi på Chalmers. 1975 och 1979–1980 tillförordnades han åter som professor under de perioder då Rydberg var borta på andra uppdrag. Han arbetade dessemellan som forskare vid Kärnkemi med fokus på kärnbränslecykeln. 1981–1986 var han prefekt vid Kärnkemi. Denna roll kom han sedan att inneha i perioder till sin pensionering. Under denna tid utvecklade Jan-Olov en mycket avancerad kurs i programmeringsteknik för datorer. Att i nutid läsa hans föreläsningmaterial vittnar om den omfattande kunskap i matematik och optimeringslära som då var nödvändig för att kunna skriva välfungerande datorprogram.

1986–1989 fick Jan-Olov en professur i kemi med inriktning på Kärnkemi vid Universitetet i Oslo. Där utvecklade han tillsammans med forskare i både Sverige och Norge den så kallade CTH-processen för separation av klyvbara ämnen från använt kärnbränsle. Denna utveckling kom så långt att den testades i separationsutrustning på labbskalenivå. Självklart blev hela systemet datorkontrollerat, vilket var långt före sin tid. Här kan det nämnas att liknande utrustning körs idag men utan den sofistikerade datorstyrning som Jan-Olov utvecklade i Norge. Han trivdes mycket bra i Norge, där han upplevde att forskare var mer respekterade och man slapp den tankeförbudslag som gällde i Sverige från

1986 till 2006 och som begränsat mycket av forskningen på hans område. Han undrade ofta på äldre dar om han gjort fel som lämnade Norge för att flytta hem till Sverige igen.

1989 återvände han till Chalmers, där han tog över professuren i Kärnkemi när Rydberg gick i pension. Här blev hans huvudsakliga forskningsinriktning nyare kärnkraftssystem och analys och prevention av svåra reaktorhaverier. Under denna tid tog Jan-Olov över i princip all undervisning i kärnkemi. Han var en mycket uppskattad föreläsare, och vi är många som genom hans föreläsningar och intagande sätt blivit intresserade av kärnkemi och sedan fortsatt inom ämnet. Han arbetade kvar på denna position tills pensionen. Han var även dekanus för Kemi-sektionen 1990–1995.

Det var med stor sorg Jan-Olov pensionerades år 2003. Han hade gärna arbetat vidare och tyckte att det var svårt att lämna över sitt livsverk i någon annans händer. Han upplevde att det var fruktansvärt att man skulle lämna sin position när man kunde som mest. Han fortsatte dock att handleda doktorander och utföra konsultuppdrag både åt Chalmers, svenska myndigheter och EU-organ långt efter pensionen. Även efter att Jan-Olov formellt slutat handleda var han en ständigt nåbar källa till kunskap som utnyttjades av såväl doktorander som seniora forskare. Efter sin pensionering lyckades nämligen Jan-Olov med den svåra konsten att dels lämna över rodret för avdelningen till nya krafter samtidigt som han alltid var tillgänglig för att ge råd i främst vetenskapliga frågor.

Under sin karriär föreläste och forskade Jan-Olov regelbundet utomlands, bland annat i Irak, Kina, Japan, Tyskland och Frankrike. Han besökte även Ryssland inom ramen för ett EU-uppdrag. Han var författare och medförfattare till ett stort antal publikationer. Han var medförfattare till standardverket inom kärnkemi, *Radiochemistry and Nuclear Chemistry*, som han skrev tillsammans med Gregory Choppin, Jan Rydberg och Christian Ekberg och som utkommit i fyra upplagor. Vid sin bortgång arbetade han med att uppdatera boken med planen att en femte upplaga skulle ges ut.

Under hela sin karriär brann Jan-Olov lika mycket för sina studenter som för forskningen. Han såg det som oerhört viktigt att föra kunskapen vidare och att studenterna fick undervisning av de kunnigaste forskarna redan på grundnivån. Han oroade sig ofta på äldre dar över den kunskap

som oundvikligen går förlorad nu när den äldre generationen forskare går i graven. Många av hans tidigare studenter och doktorander har vittnat om hur mycket de uppskattade hans engagemang och att han alltid tog sig tid att förklara det som var svårt på ett begripligt sätt. Det är få förunnat att år efter år få betyg mellan 4.5–5 på en 5 gradig skala som föreläsare av sina studenter med bibehållen hög kvalitet på kunskapskraven. Under många år var ett besök på Råja under sommaren med bad och snapsvisor närmast obligatoriskt för doktoranderna. Han var en fantastisk berättare av roliga anekdoter om sina och omvärldens upplevelser med glimten i ögat om hur det var förr. Han hade alltid ett antal anekdoter att underhålla med vid varje tillfälle, vilket gjorde honom till en mycket uppskattad toast master på akademiska fester, vilket tydligt manifesterade sig i att han blev vald till Inspektor på Bohus Nation 1993. Jan-Olov föreläste in i det sista; han höll två föreläsningar på Chalmers bara några veckor före sin bortgång.

Ett tydligt personlighetsdrag var snällhet. Det var mycket sällan Jan-Olov hade något negativt att säga om någon person. Ibland var munnen lite snabbare än huvudet och ordvalet lite burdust. Han hade dock sin omgivnings bästa i tankarna, och föll sig orden olyckligt så var han mycket snabb att be om ursäkt, och en tydlig ånger syntes.

Förutom sitt arbete älskade Jan-Olov datorer, böcker, segling och musik, och på äldre dar fick han en fäbless för 3D-skrivare. Trots att han arbetade extremt mycket och ofta var ute och reste i världen upplevde hans barn honom som en närvarande pappa som brydde sig mycket om dem. Det gick alltid att nå honom på hans direktnummer på arbetet även om det var sent på kvällen, och om de ville komma och vara hos honom på arbetet fanns det alltid en plats där man kunde sitta och rita eller läsa eller klippa roliga figurer i gamla hålkort. Blev barnen trötta kunde de vila en stund på den sköna soffan i hans arbetsrum, vilket kändes tryggt och fint. I arbetsrummet hemma i villan knattrade det ofta i Teletypen, och det fanns en rolig Commodore Pet som kunde programmeras i Basic långt före det blev vanligt med hemdatorer.

För oss som har upplevt Jan-Olov har en stor forskare, historieberättare och vän med ett stort hjärta gått ur tiden.

CHRISTIAN EKBERG och JOHANNA LILJENZIN